

Veronika Kleňová

CAUTIO MUCIANA: CHARAKTER PODMIENKY

Abstrakt: *Cautio Muciana* bola pôvodne zavedená pre odkazy zriadené pod negatívnou potestatívnou podmienkou osobitného charakteru. Povaha podmienky a tým determinovaný účel kaucie sú vlastným predmetom štúdie. Autorka nesúhlasí s názorom, podľa ktorého bolo cieľom kaucie zabezpečiť účinnosť odkazu, ktorý by inak odkazovník (a následne ani jeho dedičia) nadobudnúť nemohol, pretože by sa nedožil splnenia podmienky. Tak ako pri svojom vzniku, i v klasickom práve sa kaucia uplatňovala vo vzťahu k podmienkam, ktoré sa mohli splniť až v poslednom okamihu života podmieneného oprávneného. Splnenia podmienky sa legatár síce dožil, ale reálny úžitok z odkazu mali až jeho dedičia. Tento nežiaduci stav umožnila kaucia odstrániť tým, že poskytila legatárovi možnosť nadobudnúť odkaz skôr, pokiaľ slúbil, že ak by konal v rozpore s kondíciou, vydá nadobudnutý prospech. Autorka zastáva názor, že v klasickom práve bola kaucia rozšírená i na pozitívne potestatívne podmienky, ktorých podmieňujúca udalosť spočívala v časovo neobmedzenom zachovaní určitého stavu. V dôsledku nesprávnej interpretácie klasických textov bola *cautio Muciana* v poklasickom práve vzťahovaná na všetky negatívne podmienky bez rozdielu, čím stratila svoj pôvodný účel.

Kľúčové slová: *cautio Muciana*, *condiciones non faciendi*, *condiciones, quae nisi fine vitae expleri non possent*, *si non nupserit*

1. BOLA CAUTIO MUCIANA PROSTRIEDKOM UMOŽŇUJÚCIM NADOBUDNÚŤ ODKAZ, KTORÝ BY INAK ODKAZOVNÍK ANI JEHO DEDIČIA NADOBUDNÚŤ NEMOHLI?

Cautio Muciana zaviedol Quintus Mucius Scaevola¹ pre odkazy zriadené pod potestatívnou podmienkou osobitného charakteru. Prostredníctvom kaucie podmienené oprávnený slúbil, že ak bude konať v rozpore s kondíciou, vydá nadobudnutý prospech, vrátane plodov.² Hoci absentujú texty, ktoré by to výslovne potvrdzovali, správnym sa javí byť názor, že *cautio Muciana* mala civilnoprávne účinky.³ Poskytnutie kaucie sa posudzovalo ako splnenie kondície a *iure civili* umožnilo okamžité nadobudnutie zanechaného prospechu.⁴

Podľa prevládajúceho názoru bola kaucia po prvýkrát použitá pre damnačný odkaz zanechaný vdove pod podmienkou „*si non nupserit*“.⁵ Napriek tomu, že sa nezachovali

¹ K autorstvu kaucie rovnako HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a system soukromého práva římského*. 4. opr. vyd. Praha: Knihkupec C. K. České university J. Otto, 1910, s. 1018; BUCKLAND, W. W. *A Text-book of Roman Law from Augustus to Justinian*. 3rd ed. revised by Peter Stein. Digitally printed version. Cambridge University Press, 2007, s. 298; SCHLODTMANN, H. *Ueber die cautio Muciana*. Inaugural – Dissertation. Göttingen: Univ.–Buchdruckerei von W. Fr. Kästner, 1890, s. 2; VOICI, P. *Diritto ereditario romano. Vol. secondo. Parte speciale. Successione ab intestato. Successione testamentaria*. Milano: Dott. A. Giuffrè, 1963, s. 604.

² Papinianus 1 def. D. 35, 1, 79, 2; Papinianus 7 respektive D. 31, 76, 7.

³ Tak aj SCHLODTMANN, H. *Ueber die cautio Muciana*, s. 47; HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a system soukromého práva římského*, s. 1018; VOICI, P. *Diritto ereditario romano. Vol. secondo*, s. 604. Civilný charakter kaucie predpokladá aj LEVY, E. Zur Lehre von der Muciana cautio im klassischen römischen Recht. SZ. 1903, Bd. 24, s. 122f, hoci argumentuje i prostredníctvom textov, v ktorých spomenutá kaucia podľa nášho názoru nie je *cautio Muciana* (D. 28, 7, 4, 1), prípadne zmienka o kaucii bola do nich doplnená až neskôr – nepochádza z pera klasického právnika (D. 35, 1, 7, 1). K tomu bližšie v ďalšom texte.

⁴ Podľa VOICI, P. *Diritto ereditario romano. Vol. secondo*, s. 604, išlo o ďalší prípad fikcie splnenia podmienky.

pramene, ktoré by to explicitne dosvedčovali,⁶ budeme z danej hypotézy v nasledujúcich riadkoch vychádzať.

Pripojením podmienky „*si non nupserit*“ k odkazu poručiteľ vyjadroval svoju vôľu, aby vdova nadobudla zanechaný prospech za predpokladu, že sa znova nevydá. Zriaďujúci odkaz si však zrejme neuvedomil, že o splnení danej kondície možno rozhodnúť najskôr v okamihu smrti odkazovníčky, pretože až do tohto momentu mohla uzavrieť nové manželstvo. V záujme nadobudnutia odkazu sa ale vdova musela dožiť splnenia podmienky. Pokiaľ by zomrela *pendente condicione*, nemohla by nadobudnúť legát ani ona sama, ani jej dedičia.⁷ Vzniká tak otázka, akú úlohu pôvodne plnila *cautio Muciana*. Bola prostriedkom umožňujúcim nadobudnúť odkaz, ktorého právne účinky by boli inak vylúčené, pretože bol zanechaný pod podmienkou, ktorej splnenia sa odkazovník dožiť nemohol?⁸ Alebo bola nástrojom, ktorý dovoľoval iba posunúť okamih nadobudnutia legátu tak, aby odkazovník osobne mal z neho aj reálny prospech? Druhá alternatíva predpokladá, že kaucia bola prípustná iba pri takej podmienke, ktorej splnenia sa odkazovník dožil.

Pri hľadaní odpovede na danú otázku je nápomocnou Papiniánom citovaná mienka Servia Sulpicia Rufa, ktorý žil v dobe blízkej Q. M. Scaevolovi.

Papinianus 13 quaest. D. 28, 7, 28: „[...] *quod apud Servium quoque relatam est: quendam enim refert ita heredem institutum, si in Capitolium ascenderit, quod si non ascendisset, legatum ei datum, eumque antequam ascenderet mortem obisse: de quo respondit Servius condicionem morte defecisse ideoque moriente eo legati diem cessisse. [...]*“

Dedič bol ustanovený pod podmienkou „ak vystúpi na Kapitol“. Pod opačnou podmienkou („*si in Capitolium non ascenderit*“) mu bol zanechaný legát. Rovnako ako „*si non nupserit*“, i „*si in Capitolium non ascenderit*“ je suspenzívnou negatívnou kondíciou, ktorej podmieňajúca udalosť spočíva v časovo neobmedzenom zachovaní určitého stavu. Vzhľadom na svoju časovú neobmedzenosť sa obidve mohli splniť až smrťou podmieneného oprávneného.

⁵ BUND, E. *Untersuchungen zur Methode Julians*. Köln: Böhlau Verlag, 1965, s. 40–41; BIONDI, B. *Successione testamentaria e donazioni*. 2. ediz. riveduta. Milano: Dott. A. Giuffrè, 1955, s. 545.

⁶ Prinajmešom sa však dá pomerne s istotou konštatovať, že išlo o kondíciu často sa vyskytujúcu, ktorú neskôr osobitne regulovala aj *lex Iulia Papia Poppaea* (pozri v ďalšom texte).

⁷ *Dies cedens* odkazu nastupoval v okamihu splnenia podmienky. Pokiaľ sa kondícia splnila po nadobudnutí dedičstva zafaženým dedičom, nástúpený *dies cedens* zároveň znamenal i vlastné nadobudnutie legátu odkazovníkom. Ak sa podmienka splnila ešte pred nadobudnutím dedičstva, zabezpečoval *dies cedens* aspoň transmissiu legátu na dedičov legatára, pre prípad, že by odkazovník pred nadobudnutím dedičstva zomrel. Ulpianus 20 ad Sab. D. 36, 2, 5, 2; Ulpianus 13 ad l. Iul. et Pap. D. 35, 1, 59 pr.; Ulp. lib. sing. 24, 30. K *dies cedens* bližšie pozri SOMMER, O. *Dies cedens v právu rímském*. Praha: Sborník věd právnických a státních, 1913.

⁸ Tak zrejme BIONDI, B. *Successione testamentaria e donazioni*, s. 544, ktorý uvádza, že dispozícia zriadená pod negatívnou potestatívnu podmienkou „*senza delimitazione di tempo*“ môže nadobudnúť účinnosť až smrťou podmieneného oprávneného. Prakticky by tak bez kaucie nikdy nenadobudla účinnosť, „*non in testa dell'onorato giacchè la condizione poteva ritenersi verificata solo alla sua morte, non a favore dei suoi eredi, giacchè la disposizione per principio generale era intrasmisibile*“. Pozri aj VANČURA, J. *Úvod do studia soukromého práva rímského*. Praha: Knihtiskárna „Typus“ na Smíchově, 1923, s. 457–458. MASI, A. In tema di «*cautio Muciana*». *IVRA*. 1962, 13, s. 176–177, uvádza: „*Tranne qualche eccezione, la dottrina è concorde nel ritenere che i legati ai quali era apposta una «condizione potestativa negativa disposta senza limiti di tempo», se non vi fosse stata la cautio Muciana non avrebbero potuto avere efficacia. [...] Pertanto la cautio Muciana [...] sarebbe stata introdotta per evitare questo inconveniente e non soltanto perchè il legatario stesso potesse godere della disposizione, conformemente a quella che doveva essere stata la volontà del testatore.*“ Masi

V Serviom posudzovanom prípade zomrel dedič pred tým, než na Kapitol vystúpil. Servius odpovedal, že podmienka (dedičskej inštitúcie) sa jeho smrťou zmarila. *Dies cedens* odkazu nastúpil „*moriente eo*“, to znamená v čase, keď odkazovník zomieral. Bol odkazovník zomierajúc ešte nažive? Áno. O tom, že legatár sa podľa Servia splnenia podmienky dožil a odkaz v poslednom okamihu svojho života nadobudol, svedčí i kontext, v ktorom Papinián Servia cituje.⁹ Serviov názor uvádza ako argument v prospech tézy, že niektoré kondície sa môžu splniť v poslednom okamihu života podmienene oprávneného. Vo svojom texte rozlišuje dva typy kondícií. Na jednej strane tie, ktoré sa nemôžu splniť v poslednom okamihu života, ako napríklad „*si Alexandriam ierit, filius heres esto*“. Ak syn zomiera v Ríme, nemôže v poslednom momente života ísť a pricestovať do Alexandrie. Už „*extremo vitae momento*“ možno preto konštatovať, že podmienka sa zmarila. Uvedené *a contrario* znamená, že ak by kondícia znela negatívne („*si Alexandriam non ierit*“) a syn by počas svojho života do Alexandrie nevstúpil, splní sa ešte v poslednom momente jeho života. A tak rozhodol i Servius v prípade legátu pod podmienkou „*si in Capitolium non ascenderit*“. Pokiaľ ale kondícia znela „*si Titio decem dederit, filius heres esto*“, rozhodnutie Papiniána bolo odlišné. Túto kondíciu môže v mene podmienene oprávneného splniť i niekto iný. Syn sa zmarenia podmienky nedožije, pretože jej splnenie je možné ešte aj v poslednom okamihu jeho života.¹⁰ O splnení, či zmarení podmienky možno rozhodnúť až po jeho smrti.

Servius poznal a akceptoval možnosť splnenia negatívnej kondície obsahujúcej časovo neohraničené zachovanie stavu ešte v poslednom okamihu života odkazovníka. Napriek takejto kondícii mohol odkazovník legát nadobudnúť. Patrila do tejto kategórie podmienok aj kondícia „*si non nupsisset*“, alebo bola jednou z tých, ktoré podľa Papiniána (a snáď aj Servia), „*extremo vitae momento*“ splniteľné neboli?

Maecenas 5 fideic. D. 36, 1, 67 (65), 1: „*Si testator rogasset heredem, ut restituat hereditatem mulieri, si non nupsisset, dicendum erit compellendum heredem, si suspectam dicat hereditatem, adire et restituere eam mulieri, etiamsi nupsisset. idem in ceteris quoque condicionibus Iulianus noster probat, quae similiter nisi fine vitae expleri non possent. secundum quam sententiam cautione praestita his, quorum interest, ab his, quibus restitui sub isdem condicionibus heres rogatus esset, restituet hereditatem.*“

s daným názorom nesúhlasí a uvádza, že *cautio Muciana*, aspoň v prvopočiatku, zabezpečovala legátovi osobný prospech z odkazu.

⁹ Papinianus 13 quaest. D. 28, 7, 28: „*Si filius sub condicione heres erit et nepotes ex eo substituantur, cum non sufficit sub qualibet condicione filium heredem institui, sed ita demum testamentum ratum est, si condicio fuit in filii potestate, consideremus, numquid intersit, quae condicio fuerit adscripta, utrum quae moriente filio impleri non potuit, veluti „si Alexandriam ierit, filius heres esto“ isque Romae decessit, an vero quae potuit etiam extremo vitae momento impleri, veluti „si Titio decem dederit, filius heres esto“, quae condicio nomine filii per alium impleri potest. nam superior quidem species condicionis admittit vivo filio nepotes ad hereditatem, qui si neminem substitutum haberet, dum moritur, legitimus patri heres exstiterit, argumentoque est, quod apud Servium quoque relatum est: quendam enim refert ita heredem institutum, si in Capitolium ascenderit, quod si non ascendisset, legatum ei datum, eumque antequam ascenderet mortem obisse: de quo respondit Servius condicionem morte defecisse ideoque moriente eo legati diem cessisse. altera vero species condicionis vivo filio non admittit nepotes ad hereditatem, qui substitui si non essent, intestato avo heredes existerent: neque enim filius videretur obstitisse, post cuius mortem patris testamentum destituitur, quemadmodum si exheredato eodem filio nepotes, cum filius moreretur, heredes fuissent instituti.*“

¹⁰ Podobne aj Marcellus not. ad Iul. 29 Dig. D. 28, 5, 5.

Uvedený text na prvý pohľad pôsobí nesúrodo a vyvoláva otázku, aká je jeho spravodajská hodnota vo vzťahu ku *cautio Muciana*. Fideikomis bol zanechaný pod podmienkou „*si non nupsisset*“. Podľa znenia textu zachovaného v Digestach Maecián odpovedal, že dedič, ktorý považuje dedičstvo za podozrivé (predĺžené), má byť prinútený ho prijať a reštituovať manželke, hoci by sa vydala. Na to nadväzuje jeho konštatovanie, že to isté usudzuje Julián i pri ostatných podmienkach, ktoré sa rovnako môžu splniť až na konci života. Až posledná veta obsahuje zmienku o povinnosti poskytnúť kauciu. Navyše je naviazaná na predchádzajúci text slovami „podľa tohto názoru“. Prečo sa v poslednej vete zmieňuje kaucia, keď v predošlej časti o nej reč nie je?

Pôvodne plne účinná kondícia „*si non nupsisset*“, nazývaná aj *condicio viduitatis*, zaznamenala za vlády cisára Augusta osobitnú úpravu. V zmysle zákona označovaného *lex Iulia Miscella*¹¹ sa daná podmienka v priebehu prvého roka považovala za nenapísanú a žena mohla nadobudnúť odkaz, ak sa v tejto dobe vydala, pričom zároveň prisahala, že sobáš sa uskutočnil *quaerendorum liberorum causa*. Po uplynutí jedného roka (ak sa nevydala) bola podmienka plne účinná a vdova mohla zanechaný odkaz nadobudnúť poskytnutím *cautio Muciana*. Justinián *lex Iulia* zrušil, *condicio viduitatis* pripojenú k odkazu posudzoval ako nenapísanú a vdovu oslobodil od povinnosti prisahy a poskytnutia kaucie.¹² Na tomto mieste možno súhlasiť s Masim,¹³ že uvedeným sa vysvetľuje zmena úvodnej pasáže Maeciánovho textu. V pôvodnom Maeciánom posudzovanom prípade manželka jednoročnú lehotu nevyužila. Maecián sa vyjadril, že dedič je povinný dedičstvo reštituovať, ak vdova poskytne *cautio Muciana*, prostredníctvom ktorej prisľúbi, že ďalšie manželstvo neuzavrie. Nato nadväzovala citácia Juliána ohľadom podmienok, voči ktorým sa *cautio Muciana* pripúšťala. V súlade s novou úpravou ale kompilátori z textu zmienku o kaucii vypustili a vsuvkou „*etiamsi nupsisset*“ umožnili vdove nadobudnúť odkaz bez ohľadu na to, či by sa vydala, alebo nie.

Nadväzujúc na kondíciu „*si non nupsisset*“, Maecián uvádza „*idem in ceteris quoque condicionibus Iulianus noster probat, quae similiter nisi fine vitae expleri non possent*“¹⁴ – to isté aj pri ostatných podmienkach, ktoré sa podobne môžu splniť iba na konci života. Pôvodná kondícia „*si non nupsisset*“, pre ktorú bola kaucia zavedená, bola teda Maeciánom posudzovaná ako podmienka, ktorá sa môže splniť „*fine vitae*“ – ešte na konci života. Odkazovník sa splnenia kondície „*si non nupsisset*“ dožil. Julián presadzoval rozšírenie aplikovateľnosti kaucie i na ďalšie podmienky, ktoré mali s pôvodnou „*si non nupsisset*“ spoločné to, že o ich splnení, či nesplnení bolo možné rozhodnúť ešte „*extremo vitae momento*“.¹⁵

¹¹ Pravdepodobne išlo o *lex Iulia Papia Poppaea*, ktorá sa pre svoju rozmanitosť v poklasickej dobe označovala *Miscella*. Pozri BIONDI, B. *Successione testamentaria e donazioni*, s. 556; METTE-DITTMANN, A. *Die Ehegesetze des Augustus: eine Untersuchung im Rahmen der Gesellschaftspolitik des Princeps*. Stuttgart: Steiner, 1991, s. 136 nn.

¹² Imp. Iustinianus C. 6, 40, 2 pr. Justinián napokon Nov. 22, 43–44 opätovne uznal účinnosť podmienky. Bližšie pozri BIONDI, B. *Successione testamentaria e donazioni*, s. 556–557; KASER, M. *Das römische Privatrecht*. 2. Absch. *Die nachklassischen Entwicklungen*. München: C. H. Beck, 1975, s. 97; 182.

¹³ MASI, A. In tema di «*cautio Muciana*», s. 184.

¹⁴ Domnievame sa, že hoci bola pasáž kompilátormi zmenená, o pravosti vety „*quae similiter nisi fine vitae expleri non possent*“ pochybovať nemožno. Pozri aj MASI, A. In tema di «*cautio Muciana*», s. 184.

¹⁵ Podľa BUND, E. *Untersuchungen zur Methode Julians*, s. 41, nespochíva právnohistorický význam textu v rozšírení úpravy daného prípadu na iné negatívne potestatívne podmienky, ale v obmedzení na také, ktorých splnenie bude zjavné až v okamihu smrti podmienene oprávneného. „*Mann sieht darin die eigentliche juristische Leistung Julians bei der Anwendung der cautio Muciana.*“

Uvedený záver nám umožňuje zodpovedať otázku, ktorú sme si položili v úvode. Vo svojej pôvodnej podobe nebola *cautio Muciana* prostriedkom umožňujúcim nadobudnúť odkaz, ktorého právne účinky by vo vzťahu k legatárovi inak nenastali, pretože kondícia sa splnila až po jeho smrti. Úvaha, ktorá viedla k jej zavedeniu bola odlišná. Hoci sa odkazovníčka dožila splnenia kondície „*si non nupserit*“ a v poslednom okamihu života *iure civili* legát nadobudla (ak zomrela po adícii dedičstva), zo zanechaného prospechu sama nemala žiadny úžitok. Ak civilné právo pripúšťalo, že sa odkazovníčka nadobudnutia odkazu dožije, prečo jej neumožniť i to, aby mala z neho i prospech? Veď splnenie podmienky závisí len a len od jej vôle. Môže predsa sľúbiť, že podmienku neporuší. Tento cieľ umožnil dosiahnuť Q. M. Scaevola zavedením po sebe pomenovanej kaucie, ktorá súčasne pomohla odstrániť rozpor medzi záujmami poručiteľa. Ten si prial, aby odkazovník nadobudol zanechaný prospech a aby zároveň nekonal v rozpore s jeho vôľou vyjadrenou vo forme kondície. Odkaz nadobudol podmienene oprávnený poskytnutím kaucie. Po tom už účinnosť dispozície nebola viac odložená, zachovanie povinnosti pôvodne obsiahnutej v podmienke však bolo predpokladom zachovania si nadobudnutého. Odkazovník musel rešpektovať vôľu poručiteľa pod hrozbou straty nadobudnutého prospechu. Poskytnutím kaucie tak vznikla situácia, akoby sa pôvodná suspensívna kondícia transformovala na *modus*.¹⁶

2. BOLA NEGATÍVNOŠŤ KONDÍCIE RELEVANTNÁ?

Pôvodne sa *cautio Muciana* používala vo vzťahu k negatívnej potestatívnej podmienke, o ktorej osude vzhľadom na jej časovú neobmedzenosť, bolo možné rozhodnúť až na konci života odkazovníka. V romanistickej literatúre sa možno stretnúť s názorom, že kaucia sa neskôr pripúšťala pri všetkých negatívnych potestatívnych podmienkach (*condiciones non faciendi*).¹⁷ Niektorí autori obmedzujú použitie kaucie iba na tie negatívne potestatívne kondície, ktoré sa mohli splniť až smrťou podmienene oprávne-

¹⁶ PERNICE, A. *Labeo. Römisches Privatrecht im ersten Jahrhunderte der Kaiserzeit. 3. Band, 1. Abteilung*. Halle: Max Niemeyer, 1892, s. 42: „Denn die c. Muciana ist in der Tat nichts anderes, als ein Mittel, die Bedingung in einen Modus umzuwandeln, oder, republikanisch gesprochen, dem wahren Willen des Erblassers auf einem Umwege zur Geltung zu verhelfen, da er unmittelbar wegen mangelnder Form sich nicht geltend machen konnte.“ Podľa SCHEURL, Ch. G. A. *Beiträge zur Bearbeitung des Römischen Rechts. 2. Band, 2. Heft. Zur Lehre von den Nebenbestimmungen bei Rechtsgeschäften*. Erlangen: Verlag von Andreas Deichert, 1871, s. 258, ktorý vzťahoval *cautio Muciana* iba na *condiciones non faciendi* a pripúšťal ju aj voči dedičskej inštitúcii, predstavuje použitie *cautio Muciana* príklad ponímania podmienky akoby to bol *modus*. Vo väčšine prípadov išlo podľa neho iba o nešikovnosť výberu, ak niekto pod *condicio non faciendi* ustanovil dediča alebo zriadil odkaz a neurobil to naopak prostredníctvom pripojenia príkazu „*ut non faciat*“. Určite nebolo úmyslom poručiteľa odložiť nápad dedičstva alebo odkazu až do smrti oprávneného bez toho, aby on urobil, čo urobiť nemal. „*Seine eigentliche Absicht bei der bedingten Fassung seiner Verfügung wird nur die sein, sich dadurch die Erfüllung seines Willens, dass der Honorirte die bestimmte Handlung unterlasse, recht nachdrücklich zu sichern.*“ Pozri aj WINDSCHEID, B. *Lehrbuch des Pandektenrechts*. 9. Aufl., unter vergl. Darstellung des deutschen bürgerlichen Rechts bearb. von Th. Kipp, in 3 Bänden. Band 3. Frankfurt a. M., 1906, cit. podľa vyd. Aalen: Scientia Vlg., 1984, s. 269. SCHLODTMANN, H. *Ueber die cautio Muciana*, s. 26, naopak prirovnáva situáciu k rezolútívnej kondícii. „*Pontifex Maximus Q. Mucius Scaevola für jene Fälle das remedium der cautio Muciana ersann, durch die er factisch nur einen der Resolutivbedingung entsprechenden Erfolg für die an sich suspensiven Bedingungen erzielte.*“

¹⁷ Podľa BIONDI, B. *Successione testamentaria e donazioni*, s. 545, bola *cautio Muciana* v časoch Juliána generalizovaná na všetky odkazy pod potestatívnu negatívnu podmienkou.

ného.¹⁸ Zdá sa, že to boli práve texty dotýkajúce sa prípustnosti *cautio Muciana*, ktoré podnietili pandektistické rozlišovanie medzi pozitívnymi a negatívnymi podmienkami.¹⁹ V danom príspevku si kladieme za cieľ posúdiť, či to boli skutočne iba negatívne potestatívne podmienky, ktoré pripúšťali *cautio Muciana*. A ak áno, či sa neskôr použitie kaucie naozaj rozšírilo na všetky negatívne podmienky, teda i na tie, ktoré sa mohli splniť skôr než v poslednom okamihu života.

2.1 Argumenty svedčiace proti klasickosti D. 35, 1, 18; D. 35, 1, 7

Východiskom pre názor, podľa ktorého sa kaucia vzťahovala iba na negatívne potestatívne podmienky sú najmä nasledovné dva texty, ktoré sú zároveň jedinými klasickými textami, ktoré výslovne rozširujú použitie kaucie i voči ustanoveniu dediča. Podľa prevažujúceho názoru sa však *cautio Muciana* v klasickom práve vzťahovala iba na legáty a obidva texty sú interpolované.²⁰

Gaius 18 ad ed. provinc. D. 35, 1, 18: „*Is, cui sub condicione non faciendi aliquid relictum est, ei scilicet cavere debet Muciana cautione, ad quem iure civili, deficiente condicione, hoc legatum eave hereditas pertinere potest.*“

Ten, komu je niečo zanechané *sub condicione non faciendi*, má poskytnúť *cautio Muciana* tomu, komu v prípade zmarenia kondície môže *iure civili* patriť tento odkaz alebo pozostalosť. Gaius nielenže pripúšťa kauciu pri negatívnych podmienkach bez ohľadu na ich splnenie, lež dovoľuje i jej uplatnenie voči dedičskej inštitúcii. Podobný je aj druhý text.

Ulpianus 18 ad Sab. D. 35, 1, 7²¹ pr.: „*Mucianae cautionis utilitas consistit in condicionibus, quae in non faciendo sunt conceptae, ut puta „si in Capitolium non ascenderit“, „si Stichum non manumiserit“ et in similibus: et ita Aristoni et Neratio et Iuliano visum est: quae sententia et constitutione divi Pii comprobata est. nec solum in legatis placuit, verum in hereditatibus quoque idem remedium admissum est.*“

Ulpianus konštatuje, že *cautio Muciana* nachádza svoje uplatnenie pri podmienkach spočívajúcich v nekonaní, ako napríklad „ak nevyjde na Kapitol“, „ak neprepustí otroka Sticha“. Za povšimnutie stojí, že ním uvádzané príklady sa líšia. Kým podmienka „ak nevyjde na Kapitol“, sa môže splniť až v momente smrti podmienenene oprávneného, kondíciu „ak neprepustí otroka Sticha“ možno považovať za splnenú skôr – smrťou otroka. V tomto okamihu by bolo zrejmé, že podmienenene oprávnený už v rozpore s podmienkou konať nemôže. Ulpiánov text by mohol nasvedčovať tomu, že v jeho dobe sa kaucia pripúšťala pri všetkých negatívnych podmienkach. Právnik sa navyše odvoláva aj na súhlas Aristona, Neratia, Juliána a napokon aj cisára Antonina Pia. V závere textu dopĺňa, že kaucia je prípustná nielen pri odkazoch, lež i pri dedičstve.

¹⁸ Okrem vyššie citovaných aj WINDSCHEID, B. *Lehrbuch des Pandektenrechts*, s. 269–270, podľa ktorého *cautio Muciana* prichádzala do úvahy, ak podmienka „*auf ein Nichttun des Eingesetzten gestellt ist, und zwar auf ein Nichttun der Art, dass eine Gewisheit desselben nicht vor dem Tode des Eingesetzten vorhanden ist*“. Zhodne HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a system soukromého práva římského*, s. 1018.

¹⁹ Ku kritike pozri SCHLODTMANN, H. *Ueber die cautio Muciana*.

²⁰ Pozri v ďalšom texte.

²¹ Podľa LENEL, O. *Palinogenesis iuris civilis*. Volumen alterum. Leipzig, 1889, s. 1076, je inskripcia „*falsa*“. Text pravdepodobne patrilo do knihy VIII, nie XVIII.

Ulpianove tvrdenie, že i Julián súhlasil s mienkou, podľa ktorej „*Mucianae cautionis utilitas consistit in condicionibus, quae in non faciendo sunt conceptae, ut puta „si in Capitolium non ascenderit“, „si Stichum non manumiserit“ et in similibus“*, však neobstojí. Už vyššie sme citovali Maeciána, podľa ktorého Julián vzťahoval kauciu na podmienky, ktoré „*nisi fine vitae expleri non possent*“. Relevantným kritériom pre neho bolo, že ide o kondície, ktoré sa splnia *na konci života* odkazovníka. V prospech skutočnosti, že Julián nevzťahoval kauciu všeobecne na podmienky „*quae in non faciendo sunt conceptae*“, svedčí i ďalší zachovaný text.

Iulianus 25 Dig. D. 35, 1, 106: „*Hoc genus legati „si Titio non nupserit“ perinde habendum est, ac si post mortem Titii legatum fuisset, et ideo nec Muciana satisdatione interposita capere legatum potest.²² sed et alii nubendo nihilo minus legatum consequitur.*“

Odkaz zriadený pod podmienkou „ak sa nevydá za Titia“ treba podľa Juliána ponímať tak, akoby bol zanechaný po smrti Titia a preto ho nemožno nadobudnúť poskytnutím *cautio Muciana*. Podmienka „*si Titio non nupserit*“ je negatívnou potestatívnou kondíciou, Julián ale napriek tomu kauciu odmieta. Splnenie, respektíve nesplnenie podmienky možno totiž v danom prípade posúdiť skôr než v okamihu smrti podmienenene oprávnenej. Do úvahy prichádzala možnosť, že Titius odkazovníčku predumrie. Po jeho smrti už podmienenene oprávnená nemôže konať v rozpore s kondíciou a preto Julián *cautio Muciana* nepripustil.

Keď zoberieme do úvahy, že rovnako ako Julián, ani Papinián nepripúšťal kauciu všeobecne pri negatívnych podmienkach, lež iba pri tých, ktoré sa končia až smrťou podmienenene oprávneného,²³ Ulpianova formulácia „*Mucianae cautionis utilitas consistit in condicionibus, quae in non faciendo sunt conceptae*“ znie až príliš zovšeobecňujúco.

Papinianus 19 quaest. D. 35, 1, 73: „*Titio fundus, si in Asiam non venerit, idem, si perverit, Sempronio legatus est. cum in omnibus condicionibus, quae morte legatariorum finiuntur, receptum est, ut Muciana cautio interponatur, heres cautionem a Titio accepit et fundum ei dedit. [...].*“

Doslovne Papinián uvádza: „*in omnibus condicionibus, quae morte legatariorum finiuntur, receptum est, ut Muciana cautio interponatur*“. Hoci bola v danom prípade k odkazu pripojená negatívna podmienka „*si in Asiam non venerit*“, pri všeobecnom vymedzení Papinián negatívnosť kondície vôbec nespomína. *Cautio Muciana* je prípustná pri všetkých podmienkach, ktoré sa končia smrťou odkazovníkov. Papiniánom uvedená podmienka „*si in Asiam non venerit*“ patrí do kategórie tých, o ktorých ne/splnení možno rozhodnúť v poslednom okamihu života podmienenene oprávneného.

²² BESELER, G. Einzelne Stellen. SZ. 1925, 45, s. 475, považuje vetu začínajúcu s „*et ideo*“ za „*offenbar falsch*“. Rovnako „*falsch*“ je i posledná veta „*sed rell*“. Nesúhlasí s ním BUND, E. *Untersuchungen zur Methode Julians*, s. 169–170, uvádzajúc: „*Man wird aber die mit „et ideo“ gezogene Konsequenz nicht wegen des ohne Subjekt stehenden potest streichen. Dass sie Beseler für „offenbar falsch“ hält, folgt aus seiner eigentümlichen Lehre von der cautio Muciana, die von der herrschenden und richtigen abweicht.*“

²³ Tak aj BACKHAUS, R. *Casus perplexus. Die Lösung in sich widersprüchlicher Rechtsfälle durch die klassische römische Jurisprudenz*. München: C. H. Beck, 1981, s. 69, ktorý však použitie kaucie obmedzuje iba na podmienky negatívne: „*Zusammen mit anderen Juristen hat aber gerade Papinian die Anwendbarkeit der cautio auf solche negativen Potestativbedingungen beschränkt, bei denen erst mit dem Tod des Berechtigten feststand, ob die Bedingung eintreten würde oder nicht.*“

Rovnako ako Julián, i Papinián výslovne vylučuje uplatnenie kaucie v prípade podmienky, ktorá sa môže splniť skôr:

Papinianus 8 respektive D. 35, 1, 101, 3: „*Socrus nurui fideicommissum ita reliquerat: „si cum filio meo in matrimonio perseveraverit“: divortio sine culpa viri post mortem socrus facto defecisse condicionem respondi. nec ante diem fideicommissi cedere, quam mori coeperit nupta vel maritus, et ideo nec Mucianam cautionem locum habere, quia morte viri condicio possit exsistere.*“

Svokra zanechala neveste fideikomis pod podmienkou: „ak zotrvá v manželstve s mojim synom“. Papinián kauciu odmieta z dôvodu, že podmienka by sa mohla splniť smrťou muža (*morte viri*), potenciálne teda ešte pred smrťou odkazovníčky. V okamihu manželovej smrti by bolo zrejme, že odkazovníčka už nemôže konať v rozpore s podmienkou a nastúpil by *dies cedens*.

Usudzujúc z citovaných textov, Papinián a Julián pripúšťali *cautio Muciana* pri podmienkach, ktoré sa mohli splniť až v poslednom okamihu života podmienene oprávneného. D. 35, 1, 101, 3 je však zaujímavý i v ďalšom ohľade. Napriek tomu, že kondícia nie je formulovaná negatívne, Papinián uvažuje o *cautio Muciana*. Z poslednej vety „*et ideo nec Mucianam cautionem locum habere, quia morte viri condicio possit exsistere*“ je zrejme, že pre Papiniána negatívnosť kondície relevantná nebola. Dôležitý bol iba okamih, kedy sa daná podmienka mohla splniť. V posudzovanom prípade k tomu mohlo dôjsť skôr než smrťou podmienene oprávnenej a preto kauciu vylúčil. Pozitívnosť, či negatívnosť kondície však bola mimo hodnotených kritérií. Či išlo o vlastný, nový prínos Papiniána, alebo rovnaký názor pred ním zdieľal už aj Julián, sa na základe zachovaných textov jednoznačne usúdiť nedá. Napriek tomu ale považujeme za nepravdepodobné, že by pri pozitívnych podmienkach, „*quae nisi fine vitae expleri non possent*“ Julián kauciu odmietol. Účelom kaucie bolo umožniť skoršie nadobudnutie tomu, komu bol legát zanechaný pod takou podmienkou, že hoci by ju počas svojho života neporušil, z odkazu by osobne žiadny prospech nemal.²⁴ Pokiaľ by kaucia prichádzala do úvahy iba pri negatívnych potestatívnych podmienkach (ktoré sa môžu splniť až v okamihu smrti), vylúčil by sa z okruhu jej uplatniteľnosti celý rad pozitívnych podmienok, ktorých splnenie možno rovnako posúdiť až na konci života podmienene oprávneného. Samotná skutočnosť, či bola podmienka vyjadrená pozitívne alebo negatívne, mohla napokon častokrát závisieť iba od náhody.²⁵

V jednom prípade bol Papinián ochotný upustiť od predpokladu, že musí ísť o podmienku, ktorá sa splní až smrťou podmienene oprávneného.

Papinianus 18 quaest. D. 35, 1, 72, 1: „*Et cum patronus liberto certam pecuniam legasset, si a liberis eius non discessisset, permisit imperator velut Mucianam cautionem offerri:*

²⁴ Výstižne SCHLODTMANN, H. *Ueber die cautio Muciana*, s. 23: „*Die Potestativbedingungen [...], die auf ein fortgesetztes, zeitlich unbeschränktes, d.h. bis zum Tode des bedingt Honorirten fortdauerndes Thun oder Unterlassen gerichtet sind, bilden, so behaupten wir nunmehr, das aus der Natur der Sache und den Quellen sich ergebende Anwendungsgebiet der cautio Muciana.*“

²⁵ SCHLODTMANN, H. *Ueber die cautio Muciana*, s. 19, podotýka, že každú pozitívnu podmienku možno premeniť na negatívnu a naopak. „*Dies ergibt sich schon formell daraus, dass sich ein Geschehen oder Sein durch Verneinung seines Gegenteils prinzipiell stets auch negativ fassen lässt; z. B. „wenn Du heiratest“ ist dasselbe, wie „wenn Du nicht ledig, nicht Jungeselle bleibst“.*“

fuit enim periculosum ac triste libertum coniunctum patroni liberis eorundem mortem exspectare.“

Keď patrón odkázal prepustencovi určitý majetok „ak neopustí jeho deti“, cisár dovolil poskytnúť „akoby“ *cautio Muciana*. Pre prepustenca, citovo nakloneného patrónovým deťom, by bolo totiž nebezpečné a tiež nepríjemné očakávať ich smrť. Napriek tomu, že podmienka by sa mohla eventuálne splniť i pred úmrtím podmienenene oprávneného (smrťou detí), cisár, pravdepodobne Septimius Severus,²⁶ dovolil použiť „*velut Muciana cautio*“. Vychádzajúc zo slov „*velut Muciana cautio*“ možno usudzovať, že išlo o obdobu *cautio Muciana*, ktorá však mala rovnaké účinky. Kondícia „*si a liberis eius non discessisset*“ nezodpovedala typickému charakteru podmienky, vo vzťahu ku ktorej sa *cautio Muciana* používala a preto cisár pripustil z osobitných dôvodov iba jej *obdobu*.

Obdobný prípad uvádza Papinián aj v princípiu daného fragmentu.

Papinianus 18 quaest. D. 35, 1, 72 pr.: „*Cum tale legatum esset relictum Titiae „si a liberis non discesserit“, negaverunt eam recte cavere, quia vel mortuis liberis legati condicio possit exsistere. sed displicuit sententia: non enim voto matris opponi tam ominosa non interponendae cautionis interpretatio debuit.*“

Odkaz bol zanechaný Titii pod podmienkou „ak neodíde od svojich detí“. Papinián v texte cituje i názor, ktorý v prípade danej podmienky žiadnu výnimku z pravidla nepripúšťa (*negaverunt eam recte cavere*) – kauciu platne poskytnúť nemožno, lebo podmienka sa môže splniť aj smrťou detí – teoreticky teda za života podmienenene oprávnenej. Papinián ale nesúhlasí a argumentuje obdobne ako cisár v predchádzajúcom prípade. Bolo by príliš neľudské odmietnuť matke možnosť nadobudnúť odkaz poskytnutím kaucie z toho dôvodu, že jej vlastné deti ju môžu predumrieť.

Papinián bol teda ochotný výnimočne upustiť od predpokladu, ktorý pripúšťal kauciu iba pri podmienkach, „*quae morte legatariorum finiuntur*“. Urobil tak i napriek tomu, že v prípade odkazu pod podmienkou „*si cum filio meo in matrimonio perseveraverit*“ (D. 35, 1, 101, 3), smrť muža pre neho nepredstavovala rovnaký morálny problém. Eventuálne by mohla prichádzať do úvahy možnosť, že Papinián zmenil názor. Zdá sa však, že *Quaestionum libri* obsahujúce naposledy citovaný text, sú staršie než *Responsorum libri* obsahujúce prípad s podmienkou „*si cum filio meo in matrimonio perseveraverit*“.²⁷

²⁶ LEVY, E. Zur Lehre von der Muciana cautio im klassischen römischen Recht, s. 125, sa domnieva, že v danom prípade určite išlo o nástupcu Antonina Pia. Pri určení cisára vychádzal z hraníc, ktoré na jednej strane tvorila skutočnosť, že Julián takúto dôležitú zmenu neuvádza na žiadnom mieste. Druhou časovou hranicou bola smrť Papiniána. Do úvahy tak prichádzali Marcus Aurelius, Commodus a Septimius Severus, pričom najpravdepodobnejším je cisár Septimius Severus. Uvedené je podľa nášho názoru opodstatnené i s ohľadom na predpokladaný čas vzniku *Quaestionum libri*. Podľa LENEL, O. *Palingenesia iuris civilis*. Volumen prius. Leipzig, 1889, s. 813, boli napísané za vlády Septimia Severa v dobe, keď ešte vládol bez Caracallu. Tak aj KRÜGER, P. *Geschichte der Quellen und Litteratur des Römischen Rechts*. Leipzig: Duncker & Humblot, 1888, s. 198. Odlišne COSENTINI, C. Sull'origine dell'estensione della «cautio Muciana» all'eredità. In: *Miscellanea romanistica*. Catania: Tipografia dell'università, 1956, s. 106, ktorý uvádza Alexandra Severa: „*l'Imperatore Alessandro Severo, a proposito della condizione si a liberis non discesserit, apposta ad un legato, si limita a concedere, come sappiamo, una velut muciana ed ha contro di se tutti i giuristi che fanno parte del suo concilium con a capo Papiniano (D. 35, 1, 72 pr.)*.“ Alexander Severus je však vzhľadom na predpokladanú smrť Papiniána v roku 212 po Kr., nepravdepodobný.

²⁷ Pozri KRÜGER, P. *Geschichte der Quellen und Litteratur des Römischen Rechts*, s. 199; LENEL, O. *Palingenesia iuris civilis*. Volumen prius, s. 881.

Zdá sa preto, že výnimku uznal iba pri podmienke, ktorá sa síce mohla splniť ešte za života podmienenene oprávneného, ale iba ak toto „skoršie“ splnenie predpokladalo smrť detí, ktorých citový vzťah k odkazovníkovi bol veľmi blízky. Autorstvo daného prístupu patrí pravdepodobne cisárovi,²⁸ ktorý prekonal dovtedy existujúci opačný názor („*negaverunt eam recte cavere*“).²⁹ Prístup, ktorý odmietal možnosť nadobudnúť odkaz poskytnutím kaucie z dôvodu, že deti môžu predumrieť matku, prípadne inú blízku osobu, bol považovaný za mimoriadne neľudský a bol preto opustený.³⁰ Pokiaľ sme sa v §1 priklonili k názoru, že povolená kaucia nebola vlastnou *cautio Muciana*, ale iba jej obdobou, vzhľadom na uvedené závery, musíme rovnaký názor zaujať i v tomto prípade.³¹

Na danom mieste sa opäť môžeme vrátiť k Ulpianovmu textu (D. 35, 1, 7 pr.) a poukázať na ďalšiu nezrovnalosť. Ulpian ako autoritu pre podporu názoru, podľa ktorého sa *cautio Muciana* sa vzťahuje všeobecne na podmienky, „*quae in non faciendo sunt conceptae*“, uvádza nielen Juliána, lež odvoláva sa aj na konštitúciu cisára Antonina Pia, čo je opäť pochybné. V danom ohľade možno dať za pravdu Levymu, ktorý kladie spochybňujúcu otázku: už predchodca predpokladaného Septimia Severa, ktorý relatívne opatrne reguloval prípad kondície „*si a liberis non discessisset*“ a iba z osobitných dôvodov priznal kauciu, ktorá pravdepodobne ani nebola vlastnou *cautio Muciana*, mal konštitúciou schváliť uplatnenie vlastnej *cautio Muciana* pre všetky podmienky, ktoré spočívali v nekonaní?³² To je málo pravdepodobné.

Obdobnú námietku možno vzniesť i voči Gaiovmu textu (D. 35, 1, 18). Prečo by cisár Septimius Severus, ktorý vládol po Gaiovej smrti, tak opatrne a iba za použitia „*velut cautio Muciana*“ reguloval prípad podmienky, ktorá sa mohla splniť skôr než smrťou podmienenene oprávneného, keď by už v Gaiovej dobe bola vlastná *cautio Muciana* používaná vo vzťahu ku všetkým podmienkam „*non facienti*“?³³

²⁸ Vzhľadom na *perfectum* slovesa možno predpokladať, že slovami „*sed displicuit sententia*“ právnik odkazoval práve na cisára. Pokiaľ by bol Papinián ako prvý nesúhlasil so striktným prístupom, ktorý výnimku odmietal, zrejme by bol použil prezént „*displicet*“. Pozri aj LEVY, E. Zur Lehre von der Muciana cautio im klassischen römischen Recht, s. 125, s. 2.

²⁹ LEVY, E. Zur Lehre von der Muciana cautio im klassischen römischen Recht, s. 125, sa domnieva, že stanovisko, ktoré v daných dvoch prípadoch (D. 35, 1, 72 pr., 1) pripustilo uplatnenie takzvanej „*velut Muciana cautio*“, muselo prevládať krátko pred Papiniánom.

³⁰ K tomu zhodne i SCHLODTMANN, H. *Ueber die cautio Muciana*, s. 34f, podľa ktorého bola kaucia výnimočne rozšírená aj na také podmienky, ktoré sa („*wenigstens eventuell*“) mohli splniť už smrťou tretej osoby, ktorá bola „*dem Honorirten nahe verbunden*“. Doplnia, že poručiteľ určite nechcel disponovať tak kruto, že by priviedol do kolízie prirodzené pranie matky nadobudnúť odkaz s prianím, aby jej deti zostali nažive. Rovnaká náklonnosť ako u matky voči jej deťom, sa prezumovala i u prepustenca voči deťom jeho patróna. Kaucia bola v danom prípade priznaná z dôvodu, že obvyklý princíp by bol vo vzťahu k matke, či inej osobe mimoriadne krutý, nie za účelom ochrany detí ako to predpokladá LEVY, E. Zur Lehre von der Muciana cautio im klassischen römischen Recht, s. 137. Podľa Levého spočíva rozdiel medzi podmienkami „*si Titio non nupserit*“ (kde Julián kauciu odoprel), „*si cum filio meo in matrimonio perseveraverit*“ (kde ju odoprel Papinán) a pri podmienkach typu „*si a liberis non discesserit*“, kde bola naopak „*velut cautio Muciana*“ prípustná, v tom, že dospelý Titius (prípadne manžel) sa eventuálne dokázal voči prípadnému nepriateľovi (ktorého zosobňoval odkazovník usilujúci o získanie legátu) ochrániť aj sám. Levy rovnako pripúšťa možnosť, že aj pri podmienke „*si a liberis non discesserit*“ by bola kaucia odopretá, pokiaľ by deti už dosiahli dospelosť a boli by schopné obrániť sa aj sami.

³¹ Obdobne i LEVY, E. Zur Lehre von der Muciana cautio im klassischen römischen Recht, s. 125, ktorý v obidvoch prípadoch hovorí o „*velut Muciana cautio*“.

³² LEVY, E. Zur Lehre von der Muciana cautio im klassischen römischen Recht, s. 132 nn.

³³ Trefne LEVY, E. Zur Lehre von der Muciana cautio im klassischen römischen Recht, s. 127: „*Die Entwicklung müsste denn geradezu rückwärts verlaufen sein.*“

Je zrejmé, že po obsahovej stránke sú uvedené dva texty v rozpore s ostatnými, ktoré boli citované vyššie. Už sme uviedli, že Gaiov a Ulpianov text sú jediné, ktoré výslovne rozširujú uplatniteľnosť *cautio Muciana* i na dedičskú inštitúciu. Domnievame sa ale, že *cautio Muciana* sa v klasickom práve vo vzťahu k dedičstvu nepoužívala. Dedič v testamente ustanovený pod akoukoľvek suspenzívnou podmienkou mohol ešte počas penencie obvykle žiadať prétor o udelenie dočasnej *bonorum possessio secundum tabulas*.³⁴ Za predpokladu, že mal substitúta, bol povinný poskytnúť mu kauciu,³⁵ prostredníctvom ktorej prisľúbil reštítúciu nadobudnutého pre prípad, že sa podmienka alebo zmarí, alebo sa jej splnenia nedožije.³⁶ Ak sa neskôr podmienka zmarila, dedičstvo sa *iure civili* ponúкло buď substitútovi, alebo intestátnemu dedičovi bez porušenia zásady *semel heres semper heres*.³⁷ Inštitút držby dedičstva bol v klasickom práve postačujúci a plne vyhovujúci. Gaiov text, podľa prevládajúcej mienky hlboko pozmenený,³⁸ pôvodne pojednával iba o odkazoch.³⁹ Rovnako ako u Gaia, aj u Ulpiana pôsobí rozšírenie použiteľnosti kau-

³⁴ Ulpianus 8 disp. D. 37, 11, 6; Paulus 8 ad Plaut. D. 37, 11, 10; Pomponius 1 ad Sab. D. 28, 5, 23 pr.; Ulpianus 4 disp. D. 37, 11, 5 pr.; Ulpianus 12 ad Sab. D. 38, 17, 1, 7; Ulpianus 39 ad ed. D. 37, 4, 3, 13.

³⁵ Uvedená kaucia nebola *cautio Muciana*. Poskytnutie danej kaucie nám pramene dosvedčujú iba pre substitúta. O intestátnych dedičoch sa nezmieňujú. Ulpianus 77 ad ed. D. 2, 8, 12; Papinianus 5 quaest. D. 46, 5, 8 pr.; PS 5, 9, 1.

³⁶ Tak aj BIONDI, B. *Successione testamentaria e donazioni*, s. 532; WINDSCHEID, B. *Lehrbuch des Pandektenrechts*, s. 269.

³⁷ *Cautio Muciana* mala civilnoprávne účinky. Ak by sa jej poskytnutím podmienene ustanovený mal stať dedičom a potom by sa podmienka zmarila, dedič povolaný pre prípad nesplnenia kondície by dedičstvo nadobudol v rozpore s touto zásadou.

³⁸ LEVY, E. Zur Lehre von der Muciana cautio im klassischen römischen Recht, s. 127 nn., textu vytýka, že Gaius sa bez akéhokoľvek odôvodnenia svojho odlišného názoru, odkláňa od prevládajúcej mienky a ako samozrejmosť iba s použitím vedľajšej vety uvádza „*cui sub condicione non faciendi aliquid relictum est*“, čo je pri právnikovi jeho veľkosti nepochopiteľné. Práve daný, Gaiom ako samozrejmosť prezentovaný názor, pritom zodpovedá tomu Justiniánovmu. Ďalším nápadným bodom Gaiovho textu je skutočnosť, že fragment pochádza (ako jediný dotýkajúci sa *cautio Muciana*) z jeho komentáru k prétorskému ediktu. Pozornosť napokon vzbudzuje aj štylistika fragmentu. Ide predovšetkým o a) „die Auflösung des „*relictum est*“ in „*hoc legatum eave hereditas*“; b) der ungeschickte Ausdruck „*cavere Muciana cautione*“. Pod b) spomenuté slovné spojenie sa nachádza iba v dvoch fragmentoch: 1/ „das eine [Hermogenianus 1 iuris epit. D. 46, 8, 6], das den Akkusativ „*cautionem*“ setzt und geradezu ein Muster an verwildertem Stilgefühl darstellt („*cautionem ratam rem dominum habiturum cavere compellendus est*“) stammt von Hermogenian, also erst aus Konstantins Zeit, 1 Jahrhundert nach Gaius“; 2/ „das andere Fragment hingegen [Ulpianus 3 ad ed. D. 5, 1, 2, 6] gibt den Ablativ wie unsere [Gaius 18 ad ed. provinc. D. 35, 1, 18] und rührt von Ulpian her, aber gerade hier ist das „*cavere in iudicio sisti*“ aus „*vadimonium facere*“ interpoliert.“ Tak aj LENEL, O. *Palingenesia iuris civilis*. Volumen alterum, s. 427. Gaius navyše uvádza „*ei scilicet cavere debet Muciana cautione, ad quem iure civili, deficiente condicione, hoc legatum eave hereditas pertinere potest*“. Dedič ustanovený pod podmienkou by v zmysle uvedeného mal kauciu poskytnúť i v prospech eventuálneho intestátného dediča. To ale, podľa prevládajúceho názoru, klasickému právu opäť nezodpovedalo. Naopak, ide až o názor Justiniánov (Nov. 22, 44, 9). Justinián ustanovil, že ak bol dedič pod podmienkou ustanovený *ex asse*, *cautio* sa poskytuje substitútom, pokiaľ sú. Ak by substitúti ustanovení neboli, patrí *cautio* tým, ktorí by boli k dedeniu povolaní *ab intestato*. Zároveň bol Justinián pripravený rešpektovať odlišnú vôľu poručníka, ktorý by nariadil, že zanechaný prospech môže dotknutá osoba odbráť i bez poskytnutia kaucie. V tomto ohľade pripúšťa interpoláciu D. 35, 1, 18 aj BIONDI, B. *Successione testamentaria e donazioni*, s. 546: „*La cautio non va prestata all'erede legittimo, il quale non ha alcun titolo finché è in pendenti la chiamata a favore dell'istituto. Giustiniano invece, come risulta dalla cit. Nov. 22, 44, 9, lo ammette; questa è forse la modificazione sostanziale recata da Giustiniano in questa materia, interpolando il fr. 18 D. 35, 1, [...]*.“ Pozri aj LEVY, E. Zur Lehre von der Muciana cautio im klassischen römischen Recht, s. 141 a nasl.

³⁹ Väčšina autorov zastáva názor, že *cautio Muciana* bola na dedičskú inštitúciu rozšírená až v justiniánskom práve. Domnievame sa, že D. 35, 1, 18 bol interpolovaný justiniánskymi kompilátormi. Pokiaľ ale ide o D. 35, 1, 7, ten zaznamenal základnú zmenu už v poklasickom práve. Pozri v ďalšom texte. SCHLODTMANN, H. *Ueber die cautio Muciana*, s. 54, sa prikláňa k názoru, že *cautio Muciana* sa v klasickom práve používala iba vo vzťahu k odkazom. Voči dedičskej inštitúcii až v práve justiniánskom. „*Als zu Justinian's Zeit der Unterschied*

cie na dedičskú inštitúciu príliš neprirodzené. Je obsiahnuté až v pripojenej poslednej vete, ktorá bola do textu s najväčšou pravdepodobnosťou doplnená až neskôr, niekým iným než Ulpiánom.

Možno súhlasiť s Cosentinim,⁴⁰ že úvodná časť princípa „*Mucianae cautionis utilitas consistit in condicionibus, quae in non faciendo sunt conceptae*“ je konštatovaním, ktoré je formulované takmer vo forme maximy. Avšak, ako sme vyššie uviedli, *utilitas* kaucie v časoch Ulpiána taká jednoznačná nebola. Podľa Cosentiniho je vylúčené i to, že by daná veta reprezentovala osobitný, izolovaný názor Ulpiána. V romanistike prevláda názor, že Ulpián bol menej originálnym autorom⁴¹ a z toho dôvodu je nepravdepodobné, že by sa práve v danej otázke odklonil od prevládajúceho názoru svojej doby formulujúcu maximu, v zmysle ktorej sa *cautio Muciana* vzťahuje na všetky podmienky, „*quae in non faciendo sunt conceptae*“. Cosentini vysvetľuje situáciu tým, že Ulpián, pojednávajúci o použiteľnosti *cautio Muciana* vo vzťahu k odkazom, uviedol rozdielne prípady, v ktorých právnici a cisári aplikovali kauciu, „*allargando sempre più il primitivo ambito di applicazione di quella cautio, in considerazione di motivi particolari e anche propri delle singole fattispecie*“. Od známejšieho a menej diskutovaného prípadu „*si Capitolium non ascenderit*“, prešiel k viac diskutovanému „*si Stichum non manumiserit*“. V prípade tejto podmienky boli názory právnikov rozdielne, prevažoval však ten, v súlade s ktorým má byť kaucia priznaná, aby sa tak predišlo nebezpečenstvu usmrtenia otroka legatárom. Ulpiánova pasáž sa neskôr dostala do rúk poklasikov,⁴² ktorí si neuvedomili vnútornú

zwischen der hereditas und bonorum possessio völlig verschwunden war, und die letztere eine besondere Bedeutung nur noch für ganz spezielle Fälle und zwar in dem Sinne eines besondern, bloss provisorischen Erbschaftsbesitzes übrig behalten hatte, als ferner der Grundsatz „semel heres, semper heres“ im Laufe der Zeit in mancher Richtung durchbrochen war, hat man den Grund nicht mehr recht einzusehen vermocht, weshalb die cautio Muciana nur auf Legate beschränkt sein sollte. Man hat sie daher auch auf Erbeinsetzungen ausdrücklich ausgedehnt und in den genannten beiden Digestenstellen [D. 35, 1, 7; D. 35, 1, 18] die bezüglichen Zusätze gemacht.“ SCIALOJA, V. Sulla cautio Muciana applicata all'eredità. In: *Studi giuridici*. Vol. II. Diritto romano. 2. parte. Roma, 1934, s. 133: „*le parole eave hereditas portano tutti I caratteri di quelle interpolazioni estensive, che il Gradenuitz segnalò come frequentissime nella compilazione giustiniana.*“ Scialoja (s. 133 nn.) uvádza, že *cautio Muciana* nebola rozšírená na dedičskú inštitúciu v klasickom práve. Boli to justiniánski kompilátori, ktorí ju vzťahli aj na ustanovenie dediča bez toho, aby sa trápili s prekonaním ťažkostí, ktoré tým boli spôsobené. Rozšírenie aplikácie *cautio Muciana* bolo zavedené interpoláciou D. 35, 1, 18 a zmenou D. 35, 1, 7 pr.-1. V súlade so Scialojom aj SOLAZZI, S. Sulla «cautio muciana» applicata all'eredità. In: *Scritti di diritto Romano*. IV. Napoli: E. Jovene, 1963, s. 516 (= *SDHI*. 1944, 10, s. 363–373), ktorý svoju prácu uzatvára slovami: „*L'insegnamento dello Scialoja che la cauzione muciana nell'eredità non appartiene al diritto classico, è vero e resterà vero con buona pace degli anticritici di oggi e di domani.*“ So Scialojom nesúhlasí BIONDI, B. *Successione testamentaria e donazioni*, s. 545–546, ktorý argumentuje, že texty ani nepreukazujú zreteľné znaky interpolácie, ani neexistoval dôvod, prečo by mal Justinián takú zmenu uskutočniť. COSENTINI, C. Sull'origine dell'estensione della «cautio Muciana» all'eredità, s. 94, súhlasí s názorom, že D. 35, 1, 18 nie je originálny. Na druhej strane však podotýka, že samotný text neumožňuje určiť dobu, v ktorej k jeho zmene došlo. Analýzou ďalších textov Cosentini dospel k názoru, že rozšírenie *cautio Muciana* i na dedičskú inštitúciu predstavuje jeden z prípadov, v ktorých bolo klasické rímske právo „incosciamente“ zmenené právníkmi západnej časti impéria v období medzi druhou polovicou tretieho storočia a prvou polovicou štvrtého storočia.

⁴⁰ COSENTINI, C. Sull'origine dell'estensione della «cautio Muciana» all'eredità, s. 105 nn.

⁴¹ K Ulpiánovi pozri aj HONORÉ, T. *Ulpian*. Oxford: Clarendon Press, 1982, s. 242 nn; PERNICE, A. *Ulpian als Schriftsteller*. Sitzungsberichte der königl.-preuß. Akademie der Wissenschaften zu Berlin, 1885, s. 443–484.

⁴² O tom, že Ulpiánove *libri ad Sabinum* boli v poklasickej dobe prepracované, pochybnosti nie sú. Tak aj SCHULZ, F. *History of Roman Legal Science*. Oxford: Clarendon Press, 1967, s. 213: „*Early in the post-classical period Ulpian's work underwent radical changes, and this revision completely displaced the classical original. Tribonian was well aware that his own copy was a second edition, a revision; [...]. But the fact that Ulpian Ad Sabinum was indeed revised in post-classical times is beyond question; it is flagrant in the Fragm. Vaticana.*“

rozdielnosť podmienok spomenutých právnikom. „*Di conseguenza formularono il principio generale racchiuso nella frase Muciana cautionis rell., il quale applica la muciana, indistintamente, alle condizioni potestative negative di vario genere, modifica il diritto precedente e costituisce, com'è chiaro, una interpolazione sostanziale [...].*“

Pokiaľ ide o podmienku „*si Stichum non manumiserit*“, na rozdiel od Cosentiniho sa domnievame, že táto v pôvodnom Ulpiánovom texte spomenutá nebola. Rovnako ako Cosentini ju považuje za výnimku z klasického pravidla aj Levy.⁴³ Dôvod, ktorý pri nej viedol k priznaniu kaucie, bol podľa Levyho ten istý, ktorý pripustil kauciu aj v prípade D. 35, 1, 72 pr. – 1. Tak pri otrokoch, ako aj pri deťoch, ktoré matka alebo prepustenec nemali opustiť, išlo o osoby, „*die sich selbst weder wehren noch schützen können*“. Pri podmienke „*si servum non manumiserit*“, ktorá sa mohla splniť smrťou otroka počas života podmieneného oprávneného, mohol byť otrok vystavený nebezpečenstvu usmrtenia legatárom v záujme splnenia kondície. Levy predpokladá, že už v čase Trajána zodpovedalo povolenie „*velut cautio Muciana*“ v danom prípade prevládajúcej mienke. Podľa D. 35, 1, 7 pr. a D. 35, 1, 67 s ňou súhlasili Aristo, Neratius i Javolenus. K názoru sa pripojil i Julián (D. 28, 7, 4, 1 a D. 35, 1, 7 pr.) a napokon bol potvrdený i cisárom Antoninom Piom (D. 35, 1, 7 pr.).⁴⁴ Základným textom, z ktorého Levy odvodzuje uplatniteľnosť kaucie vo vzťahu k danej podmienke, je fragment, pochádzajúci od Javolena.⁴⁵

Javolenus 11 epist. D. 35, 1, 67: „*Cum sub hac condicione fundus alicui legatus esset „si servum non manumiserit“ et, si manumiserit, legatum fundi ad Maevium translatum esset, legatarius de non liberando satisdedit et legatum accepit et postea liberavit: quaero, an aliquid Maevio detur. respondit, si cui ita legatum erit „si servum non manumiserit“, satisfactione interposita accipere ab herede legatum poterit et, si postea servum manumiserit, commissa stipulatione heredi vel fundum vel quanti ea res est restituet eoque casu heres ei, cui ex sequenti condicione legatum debuerit, restituet.*“

⁴³ LEVY, E. Zur Lehre von der Muciana cautio im klassischen römischen Recht, s. 124 nn., diferencuje medzi „prísnejšou teóriou“ a „voľnejším ponímaním“. „Prísnejšia teória“, zastávaná právnikmi ako Julián a Papinián, pripúšťala *cautio Muciana* iba pri takých podmienkach, „*quae morte legatariorum finiuntur*“. Iba v prípadoch „wo die Durchführung des Prinzipes „*ominosa*“, „*periculosa ac tristis*“ wäre“, si právnici pomohli takzvanou „*velut cautio Muciana*“, ktorá však daný princíp neporušovala. Voľnejšie chápanie, ktoré nie je celkom v súlade s „prísnejšou teóriou“ dôsledne zachovávanou Papiniánom a Juliánom, podľa Levyho reprezentujú najmä štyri texty. Medzi nimi rozlišuje tie, „*welche den Grundsatz dieser neuen Richtung aufstellen*“ (D. 35, 1, 18; D. 35, 1, 7, pr.) a tie „*welche bei der Entscheidung praktischer Fälle lediglich im Ergebnis mit der neuen Richtung übereinstimmen*“ (D. 35, 1, 67; D. 28, 7, 4, 1; D. 35, 1, 7, pr.). Prvú skupinu textov Levy podozrieva z interpolácií a na s. 126–133 rozsiahlo kritizuje ich dôveryhodnosť. Spojivo medzi druhou skupinou textov podľa Levyho (s. 133 nn.) predstavujú kondície, dotýkajúce sa neprepustenia, respektíve nescudzenia otroka: „*si servum non manumiserit*“; „*si Stichum non manumiserit*“; „*si servum hereditarium non alienaverit*“. Táto druhá skupina textov podľa Levyho nie je v rozpore s klasickým princípom zastávaným Papiniánom a Juliánom. Konštatuje (s. 140), že „*in den Sklavenstellen*“ spočívalo poskytnutie „*velut Muciana cautio*“ na osobitných dôvodoch, nie ale na novom princípe. Ten zostal počas celého klasického obdobia ten istý: „*nur bei solchen Bedingungen ist eine cautio möglich, „quae nisi fine vitae expleri non possent*“.“ Klasický princíp prekonali až justiniánski kompilátori.

⁴⁴ Podľa Levyho tým istým cisárom, ktorý ustanovil, že za bezdôvodné zabitie vlastného otroka zodpovedá vlastník rovnako, akoby bol zabil otroka cudzieho. Tým istým, ktorý krutého vlastníka prinútil k predaju otroka. Gai. Inst. 1, 53; Gaius 1 inst. D. 1, 6, 1, 2; Ulpianus 8 de off. procons. D. 1, 6, 2; Just. Inst. 1, 8, 2.

⁴⁵ Ako ďalší text uvádza D. 28, 7, 4, 1, ktorý však, ako nižšie zdôvodníme, o *cautio Muciana* podľa nášho názoru nepojednáva.

Javolenus *cautio Muciana* výslovne nespomína, nepoužíva ani substatívum *cautio*, ani sloveso *cavere*. Samotná táto skutočnosť samozrejme jednoznačne vylúčiť *cautio Muciana* neumožňuje, pretože i Julián (D. 35, 1, 106) používa pojem *satisfatio* („*et ideo nec Muciana satisfatione interposita capere*“). Avšak, ak to bol až Septimius Severus a po ňom Papinián, ktorí ako výnimku uznali podmienku „*si a liberis non discesserit*“, pričom dokonca ani v tomto prípade nešlo o vlastnú *cautio Muciana*, považujeme za nepravdepodobné, že už Javolenus pripustil *cautio Muciana* pri podmienke „*si servum non manumiserit*“. Žeby už učiteľ Juliána, ktorý ešte žiadnu výnimku nespomína a zatiaľ len predkladá rozšírenie kaucie na všetky podmienky, ktoré sa podobne ako „*si non nupserit*“ mohli splniť až na konci života podmieneného oprávneného, uznal takúto výnimku? To by bolo príliš skoro. *Satisfatio* v Javolenovom texte podľa nášho názoru nie je *cautio Muciana*.⁴⁶

Domnievame sa, že originálny Ulpiánov text v úvode znel: „*Mucianae cautionis utilitas consistit in condicionibus, ut puta „si in Capitolium non ascenderit“ et in similibus*“.⁴⁷ S takýmto znením by súhlasila aj nasledujúca citácia autorít. Aristo, Neratius, Julián aj Antoninus Pius mohli súhlasiť s uplatnením kaucie na podmienky, ktoré boli podobné ako „*si in Capitolium non ascenderit*“ splniteľné až v poslednom okamihu života podmieneného oprávneného. Otázkou zostáva, čo primälo poklasikov o doplnenie kondície „*si Stichum non manumiserit*“ do Ulpiánovho textu. Odpoveď podľa nášho názoru súvisí s postupom, ktorý ich priviedol aj k doplneniu poslednej vety („*nec solum in legatis placuit, verum in hereditatibus quoque idem remedium admissum est*“) do D. 35, 1, 7 pr. Na tomto mieste môžeme opäť nadviazať na Cosentiniho,⁴⁸ ktorý znovu popiera autorstvo Ulpiána a zdôrazňuje, že nebol inovátorom. V jeho dobe sa ešte živo diskutovalo

⁴⁶ Ani podľa SCHLODTMANN, H. *Ueber die cautio Muciana*, s. 36 nn., v danom prípade nemusí ísť o *cautio Muciana*. Právnik podľa neho pojednáva „*von derjenigen Sicherheit, welche sich ein onerirter Erbe geben lässt, dem zwei honorirte Legatäre gegenüber stehen, während er inhaltlich nur einmal beschwert ist*“. O tejto kaucii hovorí aj Ulpianus 24 ad Sab. D. 34, 4, 3, 4: „*Si quis ita legaverit: „heres meus Titio fundum dato et si Titius eum fundum alienaverit, heres meus eundem fundum Seio dato“, oneratus est heres: non enim a Titio fideicommissum relictum est, si alienasset fundum, sed ab herede ei legatum est. heres igitur debet doli exceptione posita prospicere sibi cautione a Titio de fundo non alienando.*“ Schlodtmann uvádza: „*Der Erbe hatte das Recht, um nicht Gefahr zu laufen, eventuell dem Maevius aus eigenen Mitteln das Legat praestiren zu müssen, in solchen Fällen Caution, hier satisfatio de non liberando, zu verlangen, wodurch er sich zugleich Restitution oder Praestation des Interesses für den Fall der Existenz der Bedingung promittiren liess.*“ Podotýka, že jediným dôvodom, pre ktorý sa romanistika snaží v prípade podmienky „*si servum non manumiserit*“ odôvodniť použitie *cautio Muciana*, je D. 35, 1, 7 pr. Daný text je ale podľa neho „*incorrect*“ ako aj „*ungeeignet*“ vytvorí základ pre právne pravidlo. Autor sa preto pýta „*Liegt es nun nicht nahe, an ein Versehen Ulpian's, oder richtiger wohl seiner Interpolatoren, zu denken?*“ Podľa nášho názoru ale nemožno bez pochybností prijať, že v oboch prípadoch išlo o jednu a tú istú kauciu. Totiž *cautio Muciana* sa aplikovala i vo vyššie citovanom Papinianus D. 35, 1, 73, ktorý bol podobný D. 35, 1, 67. Rozdiel bol ale v podmienke. Tá sa v Papiniánovom texte mohla splniť až na konci života podmieneného oprávneného. Navyše v jednoznačnom prijatí Schlodtmannovej tézy bráni skutočnosť, že medzi Javolenovým a Ulpiánovým textom je rozdiel. V Javolenovom texte boli obidva odkazy zriadené pod podmienkou. Tá v prvom prípade znela negatívne „*si servum non manumiserit*“, v druhom prípade pozitívne „*si manumiserit*“. Zároveň bol v Javolenovom texte predmet odkazu *fundus*, avšak podmienujúca udalosť sa vzťahovala nie na scudzenie pozemku, lež na neprepuštenie otoka. V Ulpiánovom texte bol iba druhý odkaz zriadený podmienične. Navyše podmienujúca udalosť spočívala, na rozdiel od Javolenus D. 35, 1, 67, priamo v scudzení predmetu odkazu. Javolenus D. 35, 1, 67 sa podľa nášho názoru nedotýka *cautio Muciana*. Nemusí ísť ale ani o druh kaucie, ktorú predpokladá Schlodtmann.

⁴⁷ Je možné, že pred „*ut puta*“ bola obsiahnutá aj teoretická charakteristika podmienok, na ktoré sa *cautio Muciana* vzťahovala, pochybujeme ale, že by Ulpián sám napísal „*quae in non faciundo sunt conceptae*“.

⁴⁸ COSENTINI, C. Sull'origine dell'estensione della «cautio Muciana» all'eredità, s. 108 nn.

o hraniciach aplikovateľnosti kaucie na odkazy a je tak veľmi nepravdepodobné, že by práve on rozšíril kauciu i na dedičskú inštitúciu. Uvedené rozšírenie je nevedomým plodom mylnej interpretácie poklasikov, ktorí študovali a prepracovávali Ulpiánove *libri ad Sabinum*. Consentiniho názor je pravdepodobný i z ďalšieho ohľadu. V poklasickom práve, kedy sa výrazne stierala hranica medzi civilným a prétorským právom, právnici nevideli veľký rozdiel medzi kauciou, ktorú poskytoval podmienene ustanovený dedič, žiadajúci prétora o *bonorum possessio secundum tabulas* a *cautio Muciana*, ktorá sa aplikovala iba pri odkazoch. To podporilo ich odvahu vedúcu k úprave Ulpiánovho textu.⁴⁹

Consentini⁵⁰ veľmi správne dopĺňa, že musel existovať určitý text, z ktorého by poklasici (nesprávne a omylom) mohli vyvodit' použitie *cautio Muciana* i vo vzťahu k dedičstvu. Je totiž málo pravdepodobné, že by z vlastnej iniciatívy po prvý krát stanovili princíp jej aplikovateľnosti aj na dedičskú inštitúciu. Týmto textom bol podľa neho nasledovný Ulpiánov fragment.

Ulpianus 8 ad Sab. D. 28, 7, 4, 1: „*Idem Iulianus scribit eum, qui ita heres institutus est, si servum hereditarium non alienaverit, caventem coheredi implere condicionem: ceterum si solus heres scriptus sit, sub impossibili condicione heredem institutum videri: quae sententia vera est.*“

Súhlasíme s názorom, že kaucia uvedená v tomto texte nie je *cautio Muciana*. Julián posudzuje takzvanú *condicio perplexa*.⁵¹ Kým sa ustanovený dedič dedičom skutočne nestal, v rozpore s podmienkou konať ani nemohol, pretože mu vo vzťahu k pozostalostnému otrokovi chýbalo dispozičné oprávnenie. Julián preto hľadal prostriedok, akým by zachoval i dispozíciu, i poručiteľovu vôľu.⁵² Nebolo iné východisko, preto sa rozhodol postupovať podobne, ako by bol dedičovi uložený príkaz (*modus*),⁵³ čím sa vyhol suspenzívnemu účinku podmienky. Juliánom priznaná kaucia je tou istou kauciou, ktorou obvykle ustanovený dedič zaisťoval splnenie príkazu.⁵⁴ Jej poskytnutím sa stal dedičom.⁵⁵

Poklasici, neuvedomiac si osobitosť Juliánom posudzovanej situácie, danú kauciu interpretovali ako *cautio Muciana*. V dôsledku toho do D. 35, 1, 7 pr. pridali citovanú poslednú vetu a prostredníctvom „*unde*“ s princípom prepojili Ulpiánov text, v ktorom právník popisoval prípad Labeo-Iavolenus D. 28, 7, 20 pr. a následne do neho doplnili

⁴⁹ Tým sa vysvetľuje, prečo až Justinián priznal *cautio Muciana* aj v prospech intestátnych dedičov. Hoci sa použiteľnosť kaucie rozšírila na dedičskú inštitúciu už v práve poklasickom, kaucia sa spočiatku poskytovala iba substitútom tak, ako to bolo obvyklé v prípade *bonorum possessio secundum tabulas*.

⁵⁰ COSENTINI, C. Sull'origine dell'estensione della «cautio Muciana» all'eredità, s. 109 nn.

⁵¹ Pozri BACKHAUS, R. *Casus perplexus*, s. 36 nn.; SCIALOJA, V. Sulla cautio Muciana applicata all'eredità, s. 135. Zhodne Cosentini aj v *Condicio impossibilis*. Milano: Dott. A. Giuffrè, 1952, s. 103. Citujúc Scialoju, uvádza: „*La cautio, com'è ovvio, non è quella Muciana, ma un'altra, diretta all'adempimento della condizione. Questa conclusione è imposta dal fatto che la condizione non è potestativa negativa (per cui valeva la cautio Muciana) ma perplessa.*“ Pozri aj SOLAZZI, S. Sulla «cautio muciana» applicata all'eredità, s. 515 nn.

⁵² O tom svedčí aj prípad riešený v princípiu D. 28, 7, 4.

⁵³ Pozri aj SCHEURL, Ch. G. A. Beiträge zur Bearbeitung des Römischen Rechts, s. 260.

⁵⁴ Papinianus 17 quaest. D. 35, 1, 71 pr.; Valens 5 fideic. D. 32, 19; Iavolenus 2 ex post. Lab. D. 35, 1, 40, 5.

⁵⁵ Juliánove slová, „*caventem coheredi implere condicionem*“ nás vedú k záveru, že poskytnutím kaucie, ustanovený dedič *iure civili* splnil podmienku. Z toho dôvodu nemožno súhlasiť s názorom, že by v danom prípade išlo o kauciu, ktorú poskytoval podmienene ustanovený dedič keď žiadal prétora o *bonorum possessio secundum tabulas*, ako to predpokladá SCHLODTMANN, H. *Ueber die cautio Muciana*, s. 42 nn.

slová „*vel cavere, quoniam non est cui caveat*“, v snahe prezentovať konkrétny príklad aplikácie kaucie na dedičskú inštitúciu.⁵⁶

Podobnosť podmienky „*si servum hereditarium non alienaverit*“ s kondíciou Ulpiánovho textu, ktorá znela „*si Stichum non manumiserit*“ je zrejmá, hoci totožné nie sú. U Juliána ide o nescudzenie otroka, kým v Ulpiánovom texte sa spomína jeho neprepustenie na slobodu. Juliánova podmienka sa vzťahovala na otroka patriaceho do pozostalosti, u Ulpiána posúdenie o akého otroka išlo, na základe zachovaného znenia kondície, možné nie je. Keď však prijmeme tézu, že práve D. 28, 7, 4, 1 bolo tým textom, ktorý poklasikov viedol k zmene a doplneniu D. 35, 1, 7, nemožno vylúčiť, že kondícia obsiahnutá v D. 28, 7, 4, 1 ich primäla k doplneniu podobnej podmienky aj do textu Ulpiánovho. Zmena slovesa *alienare* na *manumittere* mohla byť spôsobená rovnako nepozornosťou, ako i úmyselným upravením na to, čo vychádzajú z vtedajšej praxe, považovali za častejšie možné. Skôr bude porúčiteľ vyžadovať neprepustenie otroka na slobodu, než by sa zaujímal o to, či ho nový vlastník scudzí. Osobitosť Juliánovho textu poklasici nepochopili a tak sa im skutočnosť, či ide o otroka pozostalostného alebo iného, zdala celkom irelevantná.

2.2 Papinian: D. 31, 76, 7 a D. 35, 1, 79, 3

Dosiaľ sme dospeli k záveru, že v súlade s Papiniánovou a Juliánovou teóriou bola *cautio Muciana* použiteľná pri podmienkach, ktoré sa mohli splniť najskôr v poslednom okamihu života podmienenene oprávneného. Papinián zašiel ešte ďalej (pri Juliánovi to nevieme dosvedčiť prameňmi) a nerozlišoval, či boli podmienky pozitívne alebo negatívne. Zostáva nám vyrovnať sa ešte s dvoma Papiniánovými textami.

⁵⁶ Ulpianus 18 ad sab. D. 35, 1, 7, 1: „*Unde si uxor maritum suum, cui dotem promiserat, ita heredem scripserit ex parte: „si dotem, quam ei promisi, neque petierit neque exegerit“, denuntiare eum posse coheredi paratum se accepto facere dotem vel cavere et ita adire posse hereditatem. sed si ex asse sit institutus maritus sub ea condicione, quoniam non est cui caveat, non impediri eum, quo minus adeat hereditatem: nam iure ipso videtur impleta condicio eo, quod non est, quem possit de dote convenire ipse aedeundo hereditatem.*“ Ulpiánov text popisuje rovnakú situáciu ako Labeo 2 post. a Iav. epit. D. 28, 7, 20 pr.: „*Mulier, quae viro suo ex dote promissam pecuniam debebat, virum heredem ita instituerat, si eam pecuniam, quam doti promississet, neque petisset neque exegisset. puto, si vir denuntiasset ceteris heredibus per se non stare, quo minus acceptum faceret id quod ex dote sibi deberetur, statim eum heredem futurum. quod si solus heres institutus esset in tali condicione, nihilo minus puto statim eum heredem futurum, quia δὲ δὲ ἄντατος condicio pro non scripta accipienda est.*“ Za povšimnutie stojí, že v Labeónovom texte nie je zmienka o kaucii. Tá sa vyskytuje iba u Ulpiána. Labeo-Javolenus spomínajú len akcepiláciu. Slová „*cavere*“ a „*quoniam non est cui caveat*“ boli do Ulpiánovho textu doplnené až poklasikmi. Nie je dôvod, prečo by Ulpián hľadal iný prostriedok umožňujúci splnenie podmienky. Akcepilácia bola postačujúca. Na druhej strane, pridaním poslednej vety do princípa, poklasici chceli ukázať príklad ako a kde môže byť *cautio Muciana* aplikovaná. Podobný názor zastáva i SCHLODTMANN, H. *Ueber die cautio Muciana*, s. 51 nn., ktorý však zmenu pripisuje justiniánskym kompilátorom. Schlotdmann kritizuje i výber podmienky („*si dotem, quam ei promisi, neque petierit neque exegerit*“) zvolenej ako príklad pre aplikáciu *cautio Muciana*. Uvedená kondícia totiž nie je tým typom podmienky, ktorý by sa nevyhnutne musel splniť až smrťou dediča, pretože prichádzala do úvahy práve akcepilácia. V podobnom duchu aj SCIALOJA, V. *Sulla cautio Muciana applicata all'eredità*, s. 134. Považuje D. 35, 1, 7, 1 za podozrivé i z pohľadu gramatiky: „*perchè è tutto costruito con verbi all'infinito denuntiare posse, adire posse, non impediri, senza che apparisca da che cosa questi infiniti dipendano.*“ Napokon uvádza: „*Si noti che sarebbe stato molto strano che l'estensione della cautio all'eredità si fosse fatta a proposito di un caso, per quale già dal principio dell'impero si era trovato un rimedio molto più conforme alla volontà del testatore coll'adempire subito pienamente alla condicione.*“

Papinianus 7 respektive D. 31, 76, 7: „*Qui Mucianam cautionem alicuius non faciendi causa interposuit, si postea fecerit, fructus quoque legatorum (quos principio promitti necesse est) restituere debet.*“

Problémovým miestom daného fragmentu je slovné spojenie „*alicuius non faciendi causa*“. Evokuje pochybnosť, či Papinián predsa len nevzťahoval *cautio Muciana* na všetky negatívne kondície a iba na ne. Hoci v prípade daného fragmentu existujú pochybnosti o jeho pravosti,⁵⁷ domnievame sa, že i keby bol v plnom rozsahu pôvodný, proti vyššie nastolenej Papiniánovej teórii jednoznačne nesvedčí.

Cieľom textu bolo poukázať na skutočnosť, že odkazovník konavší v rozpore s podmienkou, je povinný vydať i plody a preto je nevyhnutné, aby boli i tieto obsahom stipulácie. Papinián sa nezaobera otázkou „za akých okolností možno poskytnúť kauciu“, ale „k akému plneniu bude odkazovník povinný, ak by po poskytnutí kaucie konal v rozpore s tým, čo slúbil“. Neprecizoval preto, že musí ísť o podmienky, „*quae morte legatariorum finiuntur*“. Na charakter kondície jednoducho v danom texte nekládol dôraz.⁵⁸ Okrem toho možno predpokladať, že podmienky, „*quae morte legatariorum finiuntur*“ boli najčastejšie negatívne,⁵⁹ preto bolo len prirodzené, ak právnik v rýchlosti uviedol „*alicuius non faciendi causa*“. Papiniánove *non faciendi* sa navyše vzťahuje na kauciu. Papinián uvádza: „*qui Mucianam cautionem alicuius non faciendi causa interposuit*“ – poskytnutím kaucie podmienené oprávnený sľubuje, že nevykoná to, čo by bolo v rozpore s porúčiteľovou vôľou vyjadrenou prostredníctvom podmienky. Či už bola podmienka formulovaná pozitívne alebo negatívne, odkazovník poskytoval kauciu s úmyslom, že v budúcnosti nebude konať proti nej – napríklad, že nevystúpi na Kapitol. Rovnako negatívne by ale mohol uvažovať i pri pozitívne formulovanej kondícii „*si cum filio meo in matrimonio perseveraverit*“ – že neopustí manžela. Vzhľadom na uvedené sa domnievame, že text nie je spôsobilý poprieť vyššie popísanú Papiniánovú teóriu.

Prejdime k druhému z textov.

Papinianus 1 def. D. 35, 1, 79, 3: „*Quamvis usus fructus, cum morietur legatarius, inutiliter legetur, tamen cautionis Mucianae remedium usu fructu quoque sub condicionem alicuius non faciendi legato locum habet.*“

Papinián podľa znenia textu zachovaného v justiniánskych Digestach uvádza, že hoci by bol *usus fructus*, keď okazovník zomrie „odkázaný“, „*inutiliter*“, predsa má prostriedok *cautio Muciana* miesto, ak je *usus fructus* odkázaný pod podmienkou nekonania niečoho (niekoho).⁶⁰ Rovnako ako v predchádzajúcom texte, používa slová „*alicuius non faciendi*“,

⁵⁷ COSENTINI, C. Sull'origine dell'estensione della «cautio Muciana» all'eredità, s. 108, uvádza, že text, rovnako ako Papinianus 1 def. D. 35, 1, 79, 3 (pozri ďalej), prepracovali poklasci v snahe rozšíriť *cautio Muciana* na všetky podmienky spočívajúce *in non faciendo*.

⁵⁸ SCHLODTMANN, H. *Ueber die cautio Muciana*, s. 13, uvádza, že daný text sa vzťahuje na konkrétny prípad, v ktorom bola podmienka skutočne negatívna. V žiadnom prípade ale podľa neho nevyjadruje dogmu o oblasti použitia kaucie. Uvedené rovnako predpokladá i pri D. 35, 1, 18 a D. 35, 1, 79, 3.

⁵⁹ Pozri aj SCHLODTMANN, H. *Ueber die cautio Muciana*, s. 14.

⁶⁰ Je otázne, čo mal právnik používajúc zámeno *alicuius* na mysli. Doslovne by väzba „*alicuius non faciendi*“ mala znamenať „nekonania niekoho“. Rovnako sa dá ale predpokladať, že právnikovi vypadlo slovo „*rei*“ a pôvodne tak malo ísť o „nekonanie niečoho“. Uvedené prirodzene platí i pre predchádzajúci text, obsahujúci rovnaké slovné spojenie. Ak by sme vychádzali z predpokladu, že z textu vypadlo *rei*, v D. 31, 76, 7 by bol genitív zámena *alicuius* odôvodnený gerundívnou väzbou závislou od *causa*. V D. 35, 1, 79, 3 ale dôvod chýba.

v tomto prípade ale už v spojitosti s podmienkou. Citovaný text je podľa prevládajúcej mienky opäť interpolovaný.⁶¹ Pokiaľ ide o formálne nezrovnalosti, nápadný je predovšetkým akuzatív „*sub condicionem*“, namiesto takmer výlučne používaného ablatívu „*sub condicione*“. Nepochopiteľne pôsobí i spojka *quoque*.⁶² Uvedené nezrovnalosti by mohli nasvedčovať tomu, že slová „*quoque sub condicionem alicuius non faciendi*“ od klasického právnika nepochádzajú.

Odkaz „*cum morietur legatarius*“ nie je zriadený *sub condicione*. Chýba tu totiž základný predpoklad kondície a to neistota o jej splnení. Skutočnosť, že Titius – odkazovník zomrie, je istá.⁶³ Nie je isté iba to, kedy. Pokiaľ by predmetom daného odkazu nebol *usus fructus*, odkaz by bol platný⁶⁴ a odkazovník by ho nadobudol v poslednom momente svojho života. Následne by predmet legátu dedením prešiel na jeho právnych nástupcov. Dôvodom neplatnosti odkazu v našom prípade bol predmet odkazu, ktorým bolo požívacie právo. *Usus fructus* bol výsostne osobným právom, ktoré zanikalo smrťou oprávneného,⁶⁵ na jeho dedičov neprechádzalo.⁶⁶ V prípade *dies „cum morietur legatarius“* by lehota uplynula až v momente smrti odkazovníka. Legatár by tak mohol odkaz nadobudnúť iba na okamih takzvanej logickej sekundy. Požívacie právo by v jednej sekunde nadobudol a následne by v jeho osobe hneď zaniklo, pretože na dedičov prejsť nemohlo.⁶⁷

⁶¹ Okrem vyššie citovaného Cosentiniho aj LEVY, E. Zur Lehre von der *Muciana cautio* im klassischen römischen Recht, s. 126, ktorý vo vzťahu k D. 31, 76, 7 a D. 35, 1, 79, 3 uvádza: „*zwei Papinianstellen, die von einer „condicio non faciendi“ sprechen, glauben wir nicht berücksichtigen zu müssen, da – ganz abgesehen von einer Interpolationsmöglichkeit, welche für die l. 79 § 3 nicht von der Hand zu weisen ist – dieser Ausdruck hier auf technische Genauigkeit keinen Anspruch macht und deshalb für juristische Erwägungen einen zu schwankenden Boden abgibt. Unseres Wissens hat auch kein Verfechter der Gegenansicht aus diesen Stellen irgend etwas Wesentlicheres zu folgern versucht.*“ K interpoláciám pozri aj BACKHAUS, R. *Casus perplexus*, s. 69; BESELER, G. *Romanistische Studien*. SZ. 1927, 47, s. 64; BESELER, G. *Einzelne Stellen*, s. 449.

⁶² Niektorí autori vytykajú i substantívum „*remedium*“, ktoré je často byzantské. Pozri napríklad BACKHAUS, R. *Casus perplexus*, s. 69.

⁶³ Papinianus 1 def. D. 35, 1, 79 pr.: „*„heres meus, cum morietur Titius, centum ei dato“. purum legatum est, quia non condicione, sed mora suspenditur: non potest enim condicio non existere ^existere*“.[^] Pokiaľ by bol odkaz zanechaný „*cum heres morietur*“, *dies* by bol posudzovaný ako kondícia. V tomto prípade je rovnako isté, že dedič zomrie, neisté je ale, či sa dožije tohoto okamihu odkazovník. *Dies cedens* by tak nastupoval až v momente dedičovej smrti. Ulpianus 19 ad Sab. D. 36, 2, 4; Papinianus 1 def. D. 35, 1, 79, 1; Pomponius 3 ad Q. Muc. D. 35, 1, 1, 2.

⁶⁴ *Dies cedens* by nastal okamihom smrti poručiteľa. Lehota „*cum morietur legatarius*“ by uplynula a časovo obmedzená dispozícia by nadobudla plnú účinnosť v okamihu smrti legatára. Už vyššie bolo uvedené, že otázku, či je v okamihu smrti umierajúca osoba nažive, alebo je mŕtva, rozhodli rímski právnici v prospech prvej alternatívy.

⁶⁵ Ulpianus 17 ad Sab. D. 7, 4, 3, 3; Paulus 23 ad ed. D. 10, 2, 15.

⁶⁶ Doktrína *dies cedens*, ktorá mala zabezpečiť transmissiu odkazu na dedičov odkazovníka pre prípad jeho smrti pred adíciou dedičstva, nemohla pri takomto objekte odkazu plniť svoju funkciu. Ak bolo predmetom odkazu právo, ktoré na dedičov neprechádzalo, nemalo zmysel určovať *dies cedens* k skoršiemu dátumu, než k tomu, v ktorom mal odkazovník legát skutočne nadobudnúť. Preto, pokiaľ bola k odkazu požívacieho práva pripojená *dies, dies cedens* napádal až v okamihu jej uplynutia (ak k tomu došlo po adícii dedičstva). Ak by bol odkaz požívacieho práva zriadený aj *pure*, nastupoval jeho *dies cedens* skôr než v okamihu prijatia dedičstva dedičom. Ulpianus 15 ad Sab. D. 36, 2, 2; Ulpianus 5 disp. D. 36, 2, 3; Ulpianus 20 ad Sab. D. 36, 2, 5, 1; Ulpianus 17 ad Sab. D. 7, 3, 1, 2; Ulpianus 17 ad Sab. D. 7, 3, 1, 3. Bližšie pozri aj BIONDI, B. *Successione testamentaria e donazioni*, s. 342; SOMMER, O. *Dies cedens v právu rímském*, s. 65 nn.

⁶⁷ Modestinus 9 diff. D. 7, 1, 51: „*Titio „cum morietur“ usus fructus inutiliter legari intellegitur, in id tempus videlicet collatus, quo a persona discedere incipit.*“ BACKHAUS, R. *Casus perplexus*, s. 83 nn., hovorí v danej súvislosti o perplexnom suspenzívnom termíne, vzniká tzv. *casus perplexus*. Súhlasíme s Backhausom (s. 88), že dôvodom neplatnosti odkazu v danom prípade nebola chýbajúca skutočná vôľa poručiteľa poskytnúť odkaz.

K reálnemu výkonu daného práva by nikdy nedošlo a preto jurisprudencia takýto, v podstate neužitočný odkaz, priamo považovala za neplatný.

Legát požívacieho práva „*cum morietur legatarius*“, ktorý mohol odkazovník nadobudnúť v poslednom okamihu života (čo však nebolo možné vzhľadom na jeho predmet) prirovnáva Papinián v D. 35, 1, 79, 3 k odkazu, ktorým bol ten istý predmet odkázaný pod podmienkou. Dané prirovnanie začínajúce *quamvis*, by bolo nelogické, ak by Papinián nemal na mysli práve a iba podmienky, o ktorých splnení sa mohlo rozhodnúť až v poslednom okamihu života odkazovníka, nie skôr.⁶⁸ To znamená, že kým v prípade *dies „cum morietur legatarius“* odmieta platnosť odkazu, ktorého predmet by mal odkazovník nadobudnúť až v poslednom okamihu života, pri podmienke, ktorá sa taktiež mohla splniť až v poslednom momente života odkazovníka, legát uznáva za predpokladu poskytnutia kaucie. Dôvod je podľa nášho názoru zrejmy. Ak odkazovník poskytne kauciu, uplatní sa fikcia splnenia podmienky. *Usus fructus* tak môže byť *iure civili* nadobudnutý oveľa skôr než v poslednom momente života odkazovníka – to bol rozdiel, ktorý umožnil zachovať odkaz v platnosti.

Text je podľa nášho názoru ďalším dôkazom svedčiacim o tom, že Papinián nevzťahoval kauciu na všetky (negatívne) podmienky, lež iba na tie, ktoré sa mohli splniť až na konci života odkazovníka. Zostáva ešte posúdiť relevantnosť negatívnosti podmienok, ktorá z textu zdanlivo vyplýva. Tu už sa pohybuje na tenšom lade, napriek tomu sa ale naďalej domnievame, že pre Papiniána negatívnosť rozhodujúca nebola a text možno vysvetliť nasledovne. Slovné spojenie „*quoque sub condicionem alicuius non faciendi*“ sa v pôvodnom texte nachádzať nemuselo. Papinián uviedol iba „*Quamvis usus fructus, cum morietur legatarius, inutiliter legetur, tamen cautionis Mucianae remedium usu fructu legato locum habet*“. *Cautio Muciana* sa vzťahovala iba na podmienky, konkrétne tie, ktoré „*morte legatariorum finiuntur*“. Aplikovateľnosť kaucie bola podľa Papiniána tak zrejma, že bližšia špecifikáciu sa na danom mieste nevyžadovala. V súlade s tendenciou vzťahujúcou kauciu na všetky negatívne podmienky, ktorá vznikla v dôsledku nedopatrenia poklasických právnikov, boli slová „*quoque sub condicionem alicuius non faciendi*“ do textu doplnené neskôr. Či to boli poklasici, alebo justiniánski kompilátori, to sa podľa nášho názoru jednoznačne povedať nedá. Vychádzali ale pravdepodobne z Papiniánovho D. 31, 76, 7, odkiaľ skopírovali slová „*alicuius non faciendi*“, pôvodne sa vzťahujúce na kauciu. Vychádzajúc z danej interpretácie by text vyššie popísanú Papiniánovu teóriu nepopieral. Papinián vzťahoval kauciu na všetky podmienky, ktoré sa mohli splniť až v poslednom okamihu života podmieneného oprávneného.

ZÁVER

Cautio Muciana bola pôvodne zavedená pre potestatívnu podmienku, ktorej splnenie vyžadovalo časovo neobmedzené nekonanie. Už za republiky existoval právny názor, podľa ktorého sa i takáto podmienka mohla splniť ešte v poslednom okamihu života

⁶⁸ Pozri aj MASI, A. In tema di «cautio Muciana», s. 186 nn. S podobným porovnaním, v ktorom sa konfrontuje *dies „cum moreretur“* s podmienkou, o ktorej splnení možno rozhodnúť až v poslednom okamihu života, sa stretávame i v textoch pojednávajúcich o manumisií: Pomponius 11 epist. D. 40, 4, 61 pr.; Iulianus 42 Dig. D. 40, 4, 17 pr.

odkazovníka. Považujeme preto za neodôvodnený názor, podľa ktorého bolo cieľom kaucie zabezpečiť účinnosť odkazu, ktorý by inak odkazovník (a následne ani jeho dedičia) nadobudnúť nemohol, pretože splnenia podmienky by sa nedožil. Hoci legatár splnenie kondície prežil a odkaz na okamih takzvanej logickej sekundy nadobudol, reálny úžitok z neho mali až jeho dedičia. Práve tento negatívny jav, ktorý určite nezodpovedal ani poručiteľovej vôli, eliminovala *cautio Muciana*. Jej poskytnutím sa podmienka *iure civili* považovala za splnenú, v dôsledku čoho mohol z odkazu profitovať sám odkazovník.

V klasickom práve bola kaucia, pôvodne uplatňovaná iba vo vzťahu k jednému typu negatívnej podmienky, postupne rozšírená na všetky kondície, ktoré sa mohli splniť až v poslednom okamihu života podmieneného oprávneného. Hoci boli takéto kondície najčastejšie negatívne, negatívnosť formulácie podmienky pre kauciu rozhodujúca nebola.

V dôsledku nesprávnej interpretácie (či nepochopenia) klasických textov, poklasickí právnici začali kauciu vzťahovať na všetky negatívne podmienky, bez ohľadu na to, kedy sa mohli splniť. Kaucia tak stratila svoj pôvodný účel a zároveň charakteristický znak. Poklasikmi upravené texty sa dostali do rúk justiniánskych kompilátorov, v dôsledku čoho sa táto tendencia zachovala i v justiniánskom práve a vyvrcholila v interpolácii ďalších klasických textov.

Príspevok je výstupom z projektu APVV-0562-11 „Právne argumenty a právne princípy ako pramene práva“.

JUDr. Veronika Kleňová, PhD.

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Veronika Kleňová

Cautio Muciana: the Nature of the Condition

***Abstract:** The cautio Muciana was originally created for legacies made under the negative potestative condition of a special nature. The character of the condition and the purpose of the caution are the subject of the article. The authoress does not agree with the opinion that the original purpose of the caution was to ensure the efficiency of legacy which the legatee otherwise could not acquire because he / she died before the fulfilment of the condition. Originally, as well as in the classical law, the caution was applied to the conditions that could be fulfilled at the earliest in the very last moment of the legatee's life. Even though the legatee was alive at the fulfilment of the condition, not he himself, but only his / her heirs could profit from the legacy. This was an undesirable situation that the caution enabled to eliminate. Provided the legatee gave the caution, he / she could acquire the legacy much sooner than in the very last moment of his / her life. The authoress supposes that in the classical law the caution was extended also to the positive conditions that consisted in an unrestricted preservation of a certain state. Due to the mistaken interpretation of the classical texts, the cautio Muciana was in the post-classical law generalized to all negative conditions without any distinction. It caused that the caution has lost its original purpose.*

***Key words:** cautio Muciana, condiciones non faciendi, condiciones, quae nisi fine vitae expleri non possent, si non nupserit*